

Ukraińska gospodarka na progu recesji

Arkadiusz Sarna

W trzecim kwartale br. ukraińska gospodarka po raz pierwszy od kryzysu 2009 roku odnotowała ujemny wzrost gospodarczy (-1,3%). W ostatnim kwartale prawdopodobny jest dalszy spadek PKB, który oznaczać będzie wystąpienie formalnej recesji. Poza pogarszającymi się wskaźnikami makroekonomicznymi przed Ukrainą stoi szereg innych problemów gospodarczych: powiększający się deficyt handlowy, ujemny wzrost produkcji przemysłowej, kurczenie się rezerw walutowych i słabnąca hrywna. Niższy wzrost gospodarczy przekłada się na mniejsze od planowanych dochody budżetu, rodząc obawy o możliwy sekwestr budżetu w ostatnim miesiącu br. Spadek głównych wskaźników gospodarczych w drugiej połowie br. kończy okres względnej stabilizacji ekonomicznej i dwuletniego okresu wzrostu gospodarczego, co było istotnym osiągnięciem prezydenta Wiktora Janukowycza i rządzącej Partii Regionów.

Kondycja ukraińskiej gospodarki w znacznym stopniu zależy od sytuacji sektorów ukierunkowanych na eksport. Ponieważ przewidywania dla rynków zagranicznych są dziś jednocześnie mało optymistyczne, ale i trudne do prognozowania – nie można przesądzić, czy obecny spadek gospodarczy ma charakter jedynie przejściowy, czy też jest początkiem dłuższego kryzysu. Ograniczone możliwości samodzielnego uporania się z rosnącymi problemami ekonomicznymi powodują, że Kijów będzie potrzebował wsparcia finansowego z zewnątrz. Jest to szczególnie istotne w kontekście obsługi długu zagranicznego, gdyż w 2013 roku Ukraina będzie musiała spłacić około 9 mld USD, z czego ponad 5,5 mld USD to zobowiązania przed Międzynarodowym Funduszem Walutowym. W celu przezwyciężenia recesji i stabilizacji finansów publicznych władze będą więc zmuszone do kilku niepopularnych społecznie decyzji, w tym podwyżki ceny gazu i opłat komunalnych. Jest to warunek konieczny dla uzyskania wsparcia finansowego i odblokowania 12 mld USD, niewypłaconych wciąż Ukrainie z kredytu stabilizacyjnego MFW, przyznanego w lipcu 2010 roku. Alternatywą dla kredytów z Zachodu oraz reform wydaje się jedynie wsparcie finansowe ze strony Rosji. Cena rosyjskiej pomocy może jednak okazać się dla Ukrainy bardzo wysoka i oznaczać zwrot w polityce zagranicznej w kierunku forsowanych przez Moskwę projektów reintegracji przestrzeni postsowieckiej.

Gasnący wzrost i inne (złe) wyniki gospodarki

Mimo negatywnego wyniku PKB za trzeci kwartał z uwzględnieniem rezultatów pierwszego i drugiego kwartału (wzrost odpowiednio o 2% i 3%) realne wciąż pozostaje osiągnięcie wzrostu gospodarczego za cały mijający rok. Będzie to jednak wzrost niewielki – większość prognoz

niezależnych ukraińskich ekspertów ekonomicznych oraz międzynarodowych instytucji finansowych szacuje go w przedziale 0,5–1,9%¹,

¹ В. Пасочник, Украинская экономика: поствыборные вердикты, *Зеркало недели. Украина*, 2.11.2012 (http://zn.ua/ECONOMICS/ukrainskaya_ekonomika_postvyborne_verdikty-111522.html); Аналитики не исключают рецессии в Украине уже в этом году, 5.11.2012 (<http://korrespondent.net/business/economics/1418958-analitiki-ne-isklyuchayut-recessii-v-ukraine-uzhe-v-etom-godu>).

ponieważ w ostatnim kwartale br. prawdopodobny jest kolejny spadek PKB. Niezależnie od ostatecznych wyników czwartego kwartału, mijający rok okaże się najgorszy pod względem wyników makroekonomicznych od czasu najgłębszego w historii niepodległej Ukrainy kryzysu z 2009 roku, kiedy PKB obniżył się o niemal 15% (zob. Aneks 1).

Spadek PKB w trzecim kwartale zapowiadały opublikowane wcześniej inne negatywne wskaźniki makroekonomiczne. Pierwszym ich symptomem był już marcowy spadek (-1,1%) produkcji przemysłowej – po raz pierwszy od października 2009 roku. Wprawdzie w kolejnych dwóch miesiącach nastąpiło nieznaczne ożywienie produkcji, jednak w czerwcu produkcja przemysłowa odnotowała kolejny spadek (-1,4%), który pogłębił się w następnych miesiącach (-0,9% w lipcu, -4,7% w sierpniu, -7% we wrześniu i -4,2% w październiku).

Niezależnie od ostatecznych wyników makroekonomicznych 2012 rok będzie pod tym względem najgorszy od czasu najgłębszego w historii niepodległej Ukrainy kryzysu z 2009 roku.

W rezultacie, w ujęciu kumulatywnym, produkcja przemysłowa spadła po trzech kwartałach br. o 1,2% w stosunku do wyników trzech pierwszych kwartałów 2011 roku. Wartość produkcji rolnej spadła w tym okresie o 4,4%, a budowlanej aż o 9,1% (zob. Aneks 2).

Słabnący wzrost gospodarczy przekłada się na niższe od planowanych dochody budżetu i rosnący jego deficyt, który po 9 miesiącach przekroczył 24 mld UAH (3 mld USD). Tylko we wrześniu budżet wykonano z deficytem w wysokości 7,4 mld UAH. Rodzi to obawy o możliwość sekwestr budżetu w ostatnim miesiącu br. Parlament kilkakrotnie w br. zwiększył poziom granicznego deficytu budżetowego, który na koniec br. spodziewany jest na poziomie ok. 2,5–2,6% PKB (wobec 1,8% w 2011 roku).

Przyczyny dekonjunktury

Złe bieżące wyniki makroekonomiczne Ukrainy mają szereg przyczyn. Przede wszystkim pogorszeniu uległa koniunktura na rynkach zagranicznych, od których uzależniona jest ukraińska gospodarka (PKB Ukrainy wytwarzane jest w ok. 60% przez sektory ukierunkowane na eksport). Spadek cen na światowym rynku stali przyczynił się do głębokiego spadku wartości eksportu ukraińskiego sektora metalurgicznego po dziewięciu miesiącach br. – o niemal 12%, tj. ok. 2 mld USD. Ponieważ 70–80% produkcji tego sektora trafia na eksport, spadek sprzedaży zagranicznej przełożył się na zmniejszenie produkcji w metalurgii o 4,5% po trzech kwartałach br. (zob. Aneks 3). Słabsze wyniki odnotowuje również rolnictwo. Po ubiegłorocznym rekordowym zbiorach zbóż na poziomie 56,7 mln ton, w br. spodziewane są one na poziomie niższym o około 20%². Spadek wartości produkcji w budownictwie, zapoczątkowany jeszcze w pierwszej połowie roku, znacznie przyspieszył po turnieju Euro 2012; większość inwestycji budowlanych z nim związanych miała jednak miejsce w poprzednich latach. Spadek eksportu hutniczego przełożył się na wzrost deficytu handlowego. Wyniósł on po trzech kwartałach br. aż 11,5 mld USD i był o 2,1 mld wyższy niż w analogicznym okresie 2011 roku. Strukturalnym problemem determinującym deficyt jest uzależnienie od importu gazu ziemnego z Rosji i obowiązującego Ukrainę kontraktu z Gazpromem z 2009 roku. Wydatki na import tego surowca do końca września br. przekroczyły 10,4 mld USD. Mimo znaczącego spadku ilości sprowadzonego gazu o ok. 30%³ kosztował on Ukrainę niemal tyle samo, ile w analogicznym okresie 2011 roku

² Jednocześnie odnotowywany jest znaczący wzrost wartości eksportu rolnego, co wynika z zachowania dużych zapasów zbóż z ubiegłorocznych zbiorów oraz z rosnących cen produktów rolno-spożywczych w świecie.

³ Бойко: импорт газу в Україну через три роки буде не більше 5-7 млрд. куб. м (<http://www.unian.ua/news/536159-boyko-import-gazu-v-ukrajinu-cherez-tri-roki-bude-ne-bilshe-5-7-mlrd-kub-m.html>).

(10,3 mld USD). Dzieje się tak ze względu na wysoką cenę rosyjskiego gazu dla Ukrainy, która w ciągu minionych dwóch lat niemal podwoiła się. W 2011 roku Ukraina wydała na import tego surowca ponad 14 mld USD, co stanowiło aż 17% ogólnej wartości ukraińskiego

Przyczyną recesji jest zła koniunktura zagraniczna: spadki cen na rynkach metali ciągną w dół produkcję zorientowanej na eksport ukraińskiej metalurgii; utrzymujące się wysokie ceny importowanego gazu pogłębiają deficyt handlowy.

importu (w 2010 roku import gazu kosztował Ukrainę 9,4 mld USD, w 2009 roku 8 mld USD). W związku z utrzymywaniem niskich cen gazu dla ludności i sektora komunalnego, ich dotowanie obciąża finanse państwa i prowadzi do wzrostu jego zadłużenia, zarówno wewnętrznego, jak i zagranicznego. Władze regularnie dofinansowują w ostatnich latach państwowy Naftohaz emitowanymi obligacjami, które koncern odsprzedaje następnie bankom, głównie państwowym, aby za uzyskane w ten sposób środki móc płacić za dostawy Gazpromowi. Tylko w 2012 roku w celu pokrycia deficytu w bilansie finansowym Naftohazu, wsparcie budżetowe koncernu sięgnęło ponad 1 mld USD⁴. Naftohaz pozyskiwał w br. na bieżące potrzeby kredyty od państwowych banków – zarówno ukraińskich, jak i rosyjskich (m.in. 2 mld USD kredytu od Gazprombanku w marcu br. na okres do 2019 roku)⁵.

Poza obiektywnymi czynnikami zewnętrznymi i krajowymi negatywnie na sytuację gospodarczą wpływa też polityka gospodarcza władz.

W 2010 roku i pierwszych miesiącach 2011 uruchomiono kilka znaczących reform, jednak zostały one faktycznie wyhamowane. Zabrakło m.in. dalszych kroków w reformowaniu sektora gazowego po przyjęciu w 2010 roku ustawy o funkcjonowaniu rynku gazu i wprowadzeniu pierwszej z serii planowanych podwyżek ceny gazu. Pospieszne przyjęcie Kodeksu Podatkowego (2010), który m.in. ograniczył liczbę podatków krajowych i lokalnych oraz wprowadził stopniową redukcję stawek CIT i VAT, wymuszało wielokrotne jego poprawki⁶, m.in. ze względu na niedopracowanie w pierwotnej wersji Kodeksu kwestii opodatkowania małych i średnich przedsiębiorstw. Po przyjęciu ustawy o kadastrze ziemskim (2011) wyhamowały prace nad reformą rolną i ustawą o rynku ziemi. Wbrew deklarowanej liberalizacji gospodarki, polityka gospodarcza władz doprowadziła do pogorszenia klimatu biznesowego. Jedną z głównych przyczyn był faktyczny wzrost presji fiskalnej, traktowany w okresie dekonunktury przez ukraińską administrację jako remedium na spadek dochodów budżetowych. Przejawiał się m.in. wzmożoną akcją wymuszania przedpłat podatku dochodowego od przedsiębiorstw czy w manipulacjach ze zwrotem należnego przedsiębiorcom podatku VAT. Według European Business Association (EBA)⁷, obciążenia podatkowe wzrosły w 2011 roku do najwyższego poziomu w historii Ukrainy (25% udziału podatków w PKB) i w dalszym ciągu rosną (zgodnie z oczekiwaniami do 26% w 2013 roku)⁸. Wzrostowi fiskalizmu państwa towarzyszyła jednocześnie przedwyborcza populistyczna polityka wzrostu wydatków socjalnych.

⁴ Zob.: «Нафтогаз» отримав 8,5 млрд грн з держбюджету-2012 на покриття дефіциту (<http://www.rbc.ua/ukr/top/show/-naftogaz-poluchil-8-5-mlrd-grn-iz-gosbyudzheta-2012-na-pokrytie-19102012180800>).

⁵ «Нафтогаз» залучив у держбанку кредит на 2,5 млрд грн, 24 липня 2012 (http://news.dt.ua/ECONOMICS/naftogaz_zaluchiv_u_derzhbanku_kredit_na_2,5_mlrd_grn-105829.html).

⁶ Kilkadziesiąt nowelizacji tylko do połowy 2011 roku.

⁷ Największa organizacja skupiająca i reprezentująca interesy inwestorów zagranicznych na Ukrainie. Należy do niej blisko 900 firm działających na Ukrainie.

⁸ Rozpowszechnioną praktyką administracji podatkowej jest wymuszanie na biznesie, oczekującym zwrotu należnego VAT-u, wpłacenia 50–70% wartości tych należności z powrotem do skarbu państwa, w formie przedpłat podatku CIT bądź zakupu państwowych obligacji.

W latach 2008–2011 o 70% wzrósł również poziom korupcji, mierzony wielkością wydatków przedsiębiorców na łapówki w stosunków do ogólnej wartości przychodów firm⁹. Negatywnie na klimat inwestycyjny i możliwy wzrost napływu kapitału zagranicznego wpływała też realizowana w ostatnich kilkunastu miesiącach prywatyzacja. Wbrew deklarowanej polityce otwartości na inwestycje zagraniczne sprzedaż państwowych aktywów w sektorach energetycznym i gazowym (regionalnych przedsiębiorstw dystrybucji gazu) ustawiona była pod konkretny, związany z otoczeniem Wiktora Janukowycza wielki biznes¹⁰. Poza psuciem klimatu inwestycyjnego negatywnym skutkiem takiej prywatyzacji były ograniczone wpływy z jej tytułu.

Problem obsługi długu zagranicznego i słabnącej hrywny

Coraz większym wyzwaniem staje się obsługa długu publicznego. Rozmiar zadłużenia państwa (bezpośredniego i gwarantowanego) utrzymuje się wciąż na relatywnie bezpiecznym poziomie ok. 37%¹¹ PKB i na koniec września br. wynosił ok. 62 mld USD. Problemem jest jednak struktura długów i duży udział zobowiązań krótkoterminowych z terminem płatności w ciągu najbliższych kilkunastu miesięcy. Już w 2012 roku Ukraina borykała się z obsługą zadłużenia

zagranicznego, ratując się częściową restrukturyzacją¹². W 2012 roku Kijów sygnalizował też chęć restrukturyzacji kredytu wobec MFW, otrzymanego jeszcze przez rząd Julii Tymoszenko. Mimo dotychczasowych niepowodzeń tych zabiegów, w połowie listopada Ukraina spłaciła resztę tegorocznych zobowiązań z tego tytułu,

Do wielkiego wyzwania urasta problem obsługi długu zagranicznego. Już w br. Ukraina ratowała się jego częściową restrukturyzacją, tymczasem najwyższe płatności z tego tytułu przypadają na rok 2013.

szacowanych na 3,5 mld USD¹³. Wpłaty te oraz pogarszające się nastroje na rynku spowodowały jednak drenaż rezerw walutowych, które skurczyły się od początku roku z 31,8 mld USD do 26,8 mld USD na koniec października (szczególnie mocno, aż o 8,4% w miesiącu wyborów parlamentarnych¹⁴). Rezerwy walutowe niebezpiecznie zbliżyły się do krytycznego poziomu, stanowiącego równowartość 3-miesięcznych wydatków na import. Tymczasem w 2013 roku Ukraina musi zwrócić zagranicznym wierzycielom środki szacowane na około 9 mld USD¹⁵ (w tym większość, ponad 5,5 mld USD – MFW; zob. Aneks 4).

⁹ Według szacunków EBA, wydatki firm na łapówki wzrosły do równowartości 10% ich przychodów.

¹⁰ Szerzej: A. Sarna, Spółki Dmytro Firtasza monopolizują detaliczny rynek gazu na Ukrainie, *Tydzień na Wchodzie*, 24.10.2012 (<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2012-10-24/spolki-dmytro-firtasza-monopolizuja-detaliczny-rynek-gazu>) oraz: Запах енерго. Ахметов і Фірташ стають головними покупцями великої власності в Україні, *Korrespondent*, 2.12.2011 (<http://kreston-gcg.com/ua/press/publications/energo.html>).

¹¹ Na koniec września br., przy braku danych oficjalnych, poziom ten szacować można na ok. 37–38% PKB ze względu na ostatnią dynamikę wzrostu długu i wzrostu gospodarczego.

¹² Jak w przypadku spłaty krótkoterminowej pożyczki pozyskanej od państwowego rosyjskiego Wniesztorgbanku.

¹³ НБУ: Україна повністю розрахувалася з МВФ за поточний рік (<http://www.unian.ua/news/535899-nbu-ukrajina-povnistyu-rozrahuvalasya-z-mvf-za-potochniy-rik.html>).

¹⁴ Według ukraińskiego banku inwestycyjnego Dragon Capital, zaledwie 20% – ok. 400 mln USD – z uruchomionych w październiku przez bank centralny rezerw wydanych zostało na obsługę długu (kredytu MFW); większość upłynionych w tym miesiącu rezerw trafiła na rynek dla obrony kursu hrywny (<http://blogs.ft.com/beyond-brics/2012/11/07/ukraine-reserves-fall-in-post-election-gloom/#axzz2BL62JagT>).

¹⁵ Zob. m.in.: Госдолг Украины: что год грядущий нам готовит... (<http://kontrakty.ua/article/55026>).

Znaczący spadek rezerw i rosnący deficyt w handlu zagranicznym, przy stałych wydatkach na zakup rosyjskiego gazu wywołały obawy przed możliwą znaczącą deprecjacją hrywny. Wymienione czynniki i tradycyjny „okołow wyborczy” wzmożony popyt na waluty zagraniczne spowodowały w połowie listopada spadek rynkowego kursu krajowej waluty z ok. 8,1 UAH do 8,3 UAH za 1 USD, najniższego od 2009 roku. Niewykluczone jest jednak dalsze osłabienie hrywny, do 8,4–8,5 UAH/USD jeszcze w br. i do 9 UAH/USD w przyszłym.

Prognozy na 2013 rok

Władze świadomie uchylały się od oficjalnego obniżenia założonego w budżecie i od dawna nierealnego wskaźnika tegorocznego wzrostu PKB w wysokości 3,9% ze względu na wybory parlamentarne. Jeszcze kilka dni przed wyborami premier zapewniał, iż gospodarka ma się nieźle i sytuacja jest stabilna. Dopiero 7 listopada, podczas posiedzenia rządu, premier

W 2013 roku oczekiwane jest ożywienie gospodarcze. Ukraińska gospodarka zależy jednak w dużej mierze od sytuacji na rynkach zagranicznych, mocno dziś nieprzewidywalnej. Trudno więc przesądzić, czy obecna recesja ma krótkotrwały charakter.

Mykoła Azarow przyznał, iż „kryzys ekonomiczny, niestety, pogłębia się”, za główną przyczynę uznając dekoniunkturę na rynkach światowych: spadek cen wyrobów hutniczych i wzrost cen importowanego gazu. Rząd nie zmienił jednak dotąd założeń makroekonomicznych na ten i przyszły rok: w projekcie budżetu 2013 roku przewiduje się wzrost PKB o 4,5%. Niezbędnym (choć nie jedynym) warunkiem spełnienia się takiej optymistycznej rządowej prognozy musiałyby być efekt niskiej bazy – tj. wzrost PKB w 2012 roku ujemny bądź bliski zeru. Wpraw-

dzie eksperci i instytucje finansowe zakładali dotąd w 2013 roku pewne ożywienie gospodarcze, rozbieżność opinii co do przyszłorocznej dynamiki ukraińskiego wzrostu PKB jest jednak duża (od 0,5% prognozowanych przez Agencję Fitch do 3,8% przez Ernst&Young). Ponieważ kondycja ukraińskiej gospodarki w znacznym stopniu zależy od kondycji sektorów ukierunkowanych na eksport – a perspektywy na rynkach zagranicznych są dziś mocno nieprzewidywalne¹⁶ – prognozy na przyszły rok obarczone są sporym ryzykiem błędu. Tym samym obecny spadek gospodarczy może mieć jedynie przejściowy charakter lub być początkiem dłuższego kryzysu.

Możliwe działania władz i skutki polityczne

Dla stabilizacji sytuacji ekonomicznej rząd może być zmuszony do kontrowersyjnych i niepopularnych społecznie działań. W krótkiej perspektywie może „zamienić” część długu zagranicznego, spłacając go przy jednoczesnym zwiększaniu długu wewnętrznego – poprzez emisję krajowych obligacji, które wykupywać będą państwowe banki bądź bank centralny. Ograniczeniem dla takich operacji będzie jednak niski poziom rezerw walutowych. 6 listopada stary parlament poparł wniesiony przez Narodowy Bank Ukrainy projekt ustawy dającej NBU prawo do wprowadzania obowiązkowej odsprzedaży przez firmy części dochodów walutowych z eksportu, na okres do 6 miesięcy, w celu „ograniczenia napięć na rynku walutowym”¹⁷. Prezydent podpisał ustawę już 15 listopada. NBU prawdopodobnie świadomie zrezygnował po wyborach z ochrony kursu hrywny,

¹⁶ Np. 7 listopada br. Komisja Europejska opublikowała „jesienną prognozę” makroekonomiczną na lata 2012–2014, w której obniżyła w stosunku do „wiosennej prognozy” poziom przewidywanego przyszłorocznego wzrostu PKB UE-27 do 0,4% (z 1,3%), a strefy euro do zaledwie 0,1% (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1178_en.htm).

¹⁷ Obowiązkowa odsprzedaż dochodów walutowych z eksportu zniesiona została w 2005 roku.

aby doprowadzając do jej deprecjacji wpłynąć na decyzję władz w sprawie nadania NBU ww. uprawnień¹⁸.

Dopuszczając do kontrolowanej deprecjacji hrywny, rząd demonstruje wobec MFW politykę częściowego uwolnienia kursu walutowego, rekomendowanego przez Fundusz jako jeden z mechanizmów obrony gospodarki przed szokami zewnętrznymi. Jest to też pośredni dowód na chęć wznowienia przez Kijów współpracy z MFW.

W celu poprawy stanu finansów publicznych w najbliższych miesiącach prawdopodobnie nasili się presja fiskalna na biznes wedle sprawdzonych mechanizmów (wymóg przedpłat podatku CIT, zwlekanie ze zwrotem należnego przedsiębiorcom podatku VAT etc.).

Władze będą starały się wyjść z recesji, ponosząc jak najmniejsze koszty społeczno-polityczne. Recesja gospodarcza podważa jeden z filarów, na których konstruowany był wizerunek Partii Regionów i samego prezydenta Janukowycza – mit o „ekipie zawodowców”, którzy powrócili w 2010 roku do władzy, aby „posprzątać” po nieudolnych rządach „pomarańczowych”. Mit ten sprawdzał się w warunkach gospodarczej koniunktury i sprzyjającej sytuacji na rynkach eksportowych, które zbiegały się dotąd z okresami sprawowania władzy przez obecną ekipę rządzącą¹⁹. Tym razem wydaje się,

¹⁸ W celu osłabienia spekulacji walutowych NBU rozważa też wprowadzenie 15-procentowego podatku od ich sprzedaży.

¹⁹ Także w latach 2002–2004 i 2006–2007, kiedy Wiktor Janukowycz pełnił dwukrotnie funkcję premiera.

że Partia Regionów nie będzie w stanie poradzić sobie z kłopotami gospodarczymi bez pomocy z zewnątrz, przede wszystkim z obsługą długu zagranicznego. W najbliższym czasie kluczowe będzie „odmrożenie” współpracy z MFW. Dlatego można oczekiwać, iż władze w Kijowie zmuszone będą do podwyżki krajowych cen usług komunalnych i gazu. Na poważniejsze, niepopularne społecznie reformy gospodarcze nie należy jednak liczyć w kontekście wyborów prezydenckich w 2015 roku, przygotowania do których rozpoczną się zapewne już w przyszłym roku.

Na głębsze reformy przed wyborami prezydenckimi 2015 roku nie ma co liczyć. Alternatywą dla reform i współpracy Kijowa z Zachodem jawi się jedynie oferta Rosji. Jej ceną może być jednak realne włączenie się Ukrainy w proces reintegracji przestrzeni postsowieckiej.

Alternatywą dla reform i wsparcia ze strony Zachodu jawi się jedynie pomoc ze strony Rosji. Cena tego wsparcia może być jednak wysoka. Rosyjskie władze wielokrotnie ją określały: jest nią realne włączenie się Ukrainy w procesy reintegracji przestrzeni postsowieckiej. Mogłoby to zniweczyć te dokonania minionych lat, które pozwalają dziś jeszcze mówić o balansowaniu Kijowa pomiędzy ofertą Rosji i Zachodu.

1. Dynamika PKB Ukrainy w latach 2000–2012

Źródło: Państwowa Służba Statystyki Ukrainy

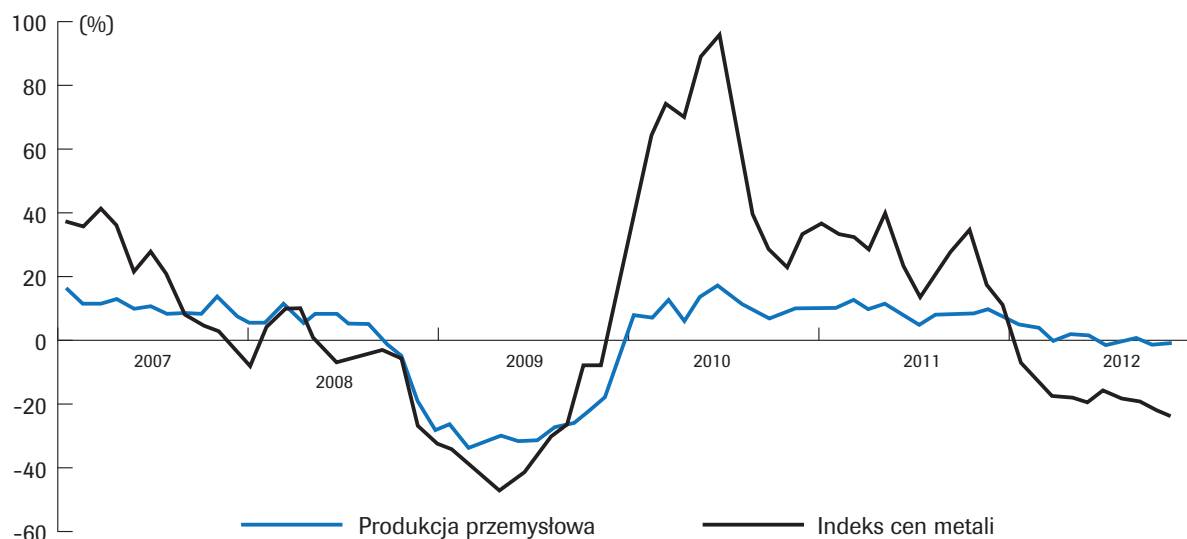
2. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne Ukrainy

	I–IX 2012 r. w por. z I–IX 2011 r.
Produkt krajowy brutto	poniżej 1,5%*
Produkcja przemysłowa	-1,2%
Produkcja rolna	-4,4%
Produkcja budowlana	-9,1%
Inflacja	0,8%
Eksport towarów (w mld USD)	1,8% (50,8)
Import towarów (w mld USD)	4,7% (62,3)
Saldo w HZ towarami (w mld USD) / [I–IX 2011]	(-11,5) / [-9,5]

* szacunki NBU

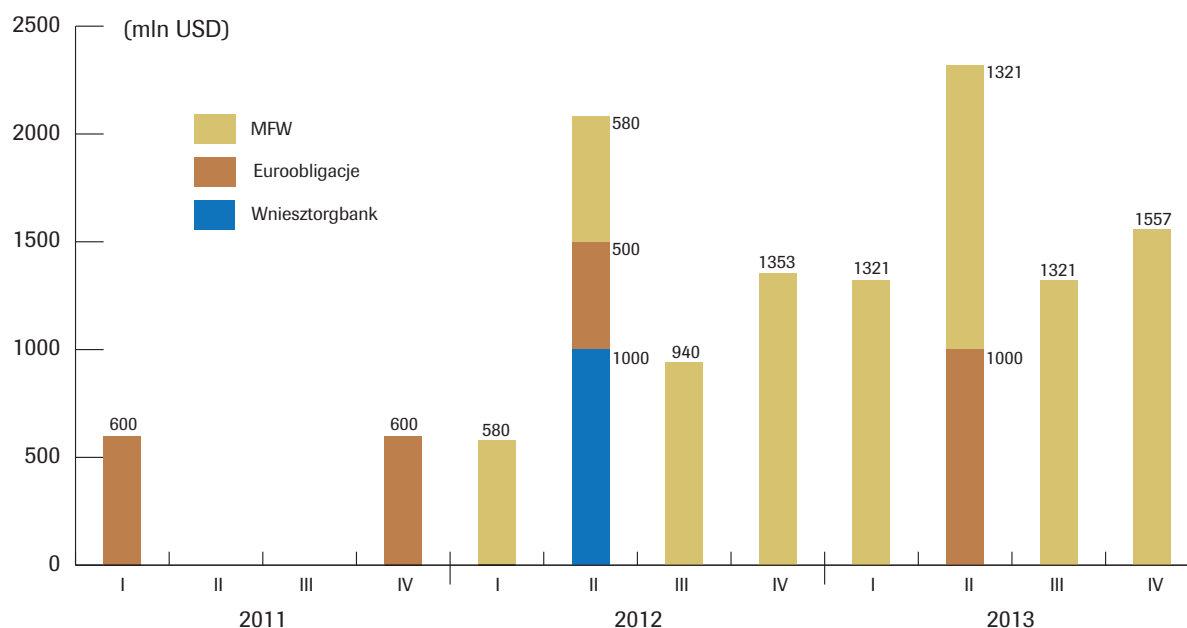
Źródło: Państwowa Służba Statystyki Ukrainy

3. Dynamika produkcji przemysłowej i światowych cen metali

Źródło: Państwowa Służba Statystyki Ukrainy, MFW (za: Forbes-Ukraina)

4. Obsługa długu zagranicznego wobec głównych kredytodawców Ukrainy (2011–2013)

Źródło: NBU (za Forbes-Ukraina)

REDAKCJA MERYTORYCZNA: Adam Eberhardt,
Wojciech Konończuk
REDAKCJA: Katarzyna Kazimierska, Anna Łabuszewska
SKŁAD: Wojciech Mańkowski

Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia
ul. Koszykowa 6a, 00-564 Warszawa
tel.: +48 | 22 | 525 80 00,
fax: +48 | 22 | 525 80 40

**Opinie wyrażone przez autorów analiz nie przedstawiają
oficjalnego stanowiska władz RP**

Zapraszamy na naszą stronę: www.osw.waw.pl